

Sygn. akt III KK 537/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 stycznia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Artymiuk (przewodniczący)
SSN Marek Pietruszyński (sprawozdawca)
SSN Eugeniusz Wildowicz

Protokolant Małgorzata Sobieszczańska

w sprawie **E. B.**

skazanego za przestępstwo z art. 207 § 1 k.k. i art. 157 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. po rozpoznaniu w Izbie Karnej w dniu 11 stycznia 2023 r.

na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

kasacji Prokuratora Generalnego wniesionej na niekorzyść skazanego od wyroku Sądu Okręgowego w Tarnowie z dnia 2 listopada 2021 r., sygn. II Ka 367/21 zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w Dąbrowie Tarnowskiej z dnia 2 czerwca 2021 r., sygn. II K 392/20,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w Tarnowie do ponownego rozpoznania w
postępowaniu odwoławczym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 2 czerwca 2021 r., sygn. II K 392/20 Sąd Rejonowy w Dąbrowie Tarnowskiej: I) uznał E. B. za winnego popełnienia czynu określonego w art. 207 § 1 k.k. i art. 157 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. polegającego na tym, że

od bliżej nieustalonego dnia grudnia 2018 r. do dnia 15 października 2020 r. w miejscowości B. znęcał się psychicznie i fizycznie nad żoną D. B. w ten sposób, iż będąc pod wpływem alkoholu wszczynał awantury, w trakcie których ubliżał jej słowami powszechnie uznawanymi za obelżywe, krytykował, uderzał, a nadto groził jej pozbawieniem życia i spowodowaniem obrażeń ciała, popychał, a w szczególności dnia bliżej nieustalonego miesiąca czerwca 2019 r. w trakcie awantury domowej uderzył D. B. w twarz oraz szarpał powodując u niej obrażenia ciała w postaci powierzchniowej rany wargi górnej i wargi dolnej oraz podbiegnięcia krwawego powłok prawego uda, które to obrażenia pociągnęły za sobą naruszenie czynności narządów ciała trwające nie dłużej niż siedem dni i skazał go na karę 8 miesięcy pozbawienia wolności, II) wykonanie orzeczonej kary warunkowo zawiesił na okres próby 2 lat, III) oddał oskarżonego w okresie próby pod dozór kuratora sądowego, IV) zobowiązał oskarżonego do informowania kuratora o przebiegu okresu próby w formie pisemnej jeden raz na 6 miesięcy w terminie do 10 - ego dnia każdego szóstego następującego po sobie miesiąca, poczynając od miesiąca uprawomocnienia się wyroku, V) zobowiązał oskarżonego w okresie próby do powstrzymania się od nadużywania alkoholu, VI) zobowiązał oskarżonego do uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie w terminie 2 miesięcy od uprawomocnienia się wyroku, VII) orzekł wobec oskarżonego nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzoną na okres 2 lat oraz zakaz zbliżania się do pokrzywdzonej na odległość mniejszą niż 10 metrów przez okres 2 lat od uprawomocnienia się wyroku, VIII) orzekł na rzecz pokrzywdzonej kwotę 7.000 zł tytułem częściowego zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, IX) zasądził od oskarżonego na rzecz oskarżycielki posiłkowej kwotę 2.214 zł tytułem zwrotu wydatków związanych z ustanowieniem pełnomocnika, X) zwolnił oskarżonego w całości od zapłaty na rzecz Skarbu Państwa kosztów sądowych.

Orzeczenie to zostało zaskarżone apelacjami przez oskarżonego i jego obrońcę. Sąd Okręgowy w Tarnowie wyrokiem z dnia 2 listopada 2021 r., sygn. II Ka 367/21 zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że na mocy art. 66 § 1 i 2 k.k. oraz art. 67 § 2 k.k. warunkowo umorzył postępowanie karne przeciwko oskarżonemu o czyn przypisany z art. 207 § 1 k. i art. 157 § 2 k.k. na okres próby

wynoszący rok, oddając go w tym czasie pod dozór kuratora sądowego. W pozostałym zakresie odnośnie do pkt IX i X zaskarżony wyrok utrzymał w mocy, zwalniając oskarżonego od ponoszenia kosztów sądowych za postępowanie odwoławcze i zasądając od niego na rzecz oskarżycielki posiłkowej kwotę 1.476 zł tytułem kosztów zastępstwa prawnego za drugą instancję.

Wyrok ten w całości został zaskarżony na niekorzyść skazanego kasacją przez Prokuratora Generalnego. Skarżący zarzucił rażące i mające wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa:

1) procesowego, a to art. 7 k.p.k., art. 410 k.p.k. oraz art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 424 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k. i § 2 k.p.k., polegające na tym, że Sąd Okręgowy orzekając odmiennie co do konsekwencji prawnych przypisanego oskarżonemu czynu, zaniechał przeprowadzenia i przedstawienia w tej mierze w uzasadnieniu wyroku wnikliwej i kompletnej oceny materiału dowodowego, w konsekwencji czego, na podstawie art. 66 § 1 k.k. warunkowo umorzył wobec oskarżonego postępowanie karne, mimo braku podstaw do przyjęcia, iż wina i społeczna szkodliwość jego czynu nie jest znaczna, a także wobec niekwestionowanej okoliczności, że przeciwko oskarżonemu toczy się kolejne postępowanie o tożsamy czyn, tj. znęcanie się nad pokrzywdzoną, co powoduje, iż nie została spełniona określona w tym przepisie przesłanka uzasadnionego przypuszczenia, powziętego w oparciu o właściwości i warunki osobiste oskarżonego oraz jego dotychczasowy sposób życia, że pomimo umorzenia postępowania będzie on przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni przestępstwa,

2) materialnego, a mianowicie art. 67 § 3 k.k. polegającego na warunkowym umorzeniu postępowania karnego wobec oskarżonego bez nałożenia na niego obowiązku naprawienia szkody w całości lub w części lub obowiązku zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, albo nawiazki w sytuacji, gdy przepis ten zobowiązuje sąd do nałożenia na sprawcę przestępstwa obowiązku naprawienia szkody w zakresie dóbr pokrzywdzonego, która jest następstwem popełnionego przez sprawcę przestępstwa.

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Tarnowie do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja okazała się oczywiście zasadna, co umożliwiało jej uwzględnienie na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

Argumentując za trafnością zarzutów kasacji należało odwołać się od treści wywodów Sądu odwoławczego zawartych w uzasadnieniu reformatoryjnego orzeczenia. Podnieść należało, że ten Sąd nie kwestionując ustaleń faktycznych w sprawie, uznał, iż stopień społecznej szkodliwości przypisanego oskarżonemu przestępstwa nie jest znaczny, co umożliwiło mu warunkowe umorzenie postępowania o ten czyn. Zagadnieniu temu Sąd odwoławczy poświęcił zasadniczą część swoich rozważań, umniejszając rozmiar szkody doznanej przez pokrzywdzoną przez sprowadzenie jej do kwestii wizerunkowej oraz eksponując brak stwierdzonego u oskarżonego uzależnienia od alkoholu, które miało być inspiracją do nagannych zachowań wobec pokrzywdzonej.

Tymczasem z treści przepisu art. 66 § 1 k.k. w sposób jasny wynika jakie muszą być spełnione kumulatywie przesłanki, aby sąd mógł warunkowo umorzyć postępowanie karne, po pierwsze wina i społeczna szkodliwość czynu nie są znaczne, po drugie okoliczności popełnienia czynu nie budzą wątpliwości, po trzecie oskarżony nie był karany za przestępstwo umyślne, po czwarte postawa oskarżonego, jego właściwości i warunki osobiste oraz dotychczasowy sposób życia uzasadniają przypuszczenie, że pomimo umorzenia postępowania będzie przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni przestępstwa.

Właściwa ocena zebranych w sprawie dowodów powinna prowadzić do wniosku, że w tej sprawie spełnione zostały dwie przesłanki, a to niebudzące wątpliwości okoliczności czynu oraz uprzednia niekaralność sprawcy. Natomiast przyjęcie przez Sąd odwoławczy, że spełnione zostały pozostałe przesłanki konieczne dla zastosowania instytucji z art. 66 § 1 k.k. budzi poważne zastrzeżenia. Jedną z okoliczności mających wpływ na ocenę stopnia społecznej szkodliwości czynu oskarżonego, a w konsekwencji na uznanie, że jest on nieznaczny, był wyartykułowany przez Sąd odwoławczy brak uzależnienia oskarżonego od alkoholu. Ta okoliczność w powiązaniu z tym, że właśnie ta cecha zachowania oskarżonego stanowić miała inspirację do nagannych działań wobec

pokrzywdzonej oraz tym, iż pokrzywdzona nie pozostawała dłużna mężowi, zdecydowała o umniejszeniu negatywnej oceny całości postępowania oskarżonego. Jakkolwiek słusznie sąd drugiej instancji stwierdził, że w postępowaniu pierwszoinstancyjnym nie ustalono uzależnienia oskarżonego od alkoholu, ale sąd *meriti* uznając, iż oskarżony opisanych w wyroku zachowań dopuszczał się najczęściej pod wpływem alkoholu, zobowiązał go do powstrzymania się od jego nadużywania. Skoro Sąd odwoławczy zaakceptował ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji to jako niezrozumiałe i sprzeczne z dowodami istniejącymi w sprawie należało uznać wyeliminowanie tej okoliczności – na co wskazuje wywód sądu odwoławczego- z katalogu okoliczności wpływających na ocenę stopnia społecznej szkodliwości przypisanego czynu. Zwłaszcza, że jak słusznie wskazano w kasacji to uznanie Sądu pierwszej miało uzasadnienie w zeznaniach świadków T. B., H. M. oraz w dokumentach z akt postępowania przez Sądem Rejonowym w Dąbrowie Tarnowskiej o sygn. III RNs 155/20, gdzie mimo oddalenia wniosku Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w B. o przymusowe leczenie odwykowe oskarżonego, biegli w sporządzonej opinii na wniosek Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych stwierdzili, że u oskarżonego nie można wykluczyć z całą pewnością uzależnienia od alkoholu o typie dipsomatycznym. Z kolei biegli powołani przez sąd w tej sprawie, chociaż nie stwierdzili konieczności leczenia odwykowego oskarżonego to rozpoznali u niego mechanizm nałogowego regulowania uczuć oraz iluzji i zaprzeczeń, co wskazuje na picie alkoholu szkodliwe i ryzykowne i w przyszłości może się przekształcić w pełnoobjawowy ZZA, jeśli opiniowany nie zmieni trybu życia i sposobu spożywania alkoholu.

Z kolei przesłanka pozytywnej prognozy wobec oskarżonego została całkowicie pominięta przez sąd odwoławczy. Sąd nie rozważył, czy postawa oskarżonego, jego właściwości i warunki osobiste oraz dotychczasowy sposób życia uzasadniają przypuszczenie, że pomimo umorzenia postępowania będzie przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni przestępstwa, mimo, że jako udowodniony przyjął fakt, iż „aktualnie toczy się kolejne postępowanie o znęcanie obejmujące okres od nieustalonego dnia stycznia 2021 roku do dnia 5 września 2021 roku, w trakcie którego zastosowano wobec oskarżonego środki

zapobiegawcze w postaci nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzoną, który został wykonany oraz dozoru m.in. z zakazem zbliżania się do pokrzywdzonej i kontaktowania się z nią”.

Okoliczności tej sąd nie poddał żadnej analizie – w przeciwnym bowiem wypadku powinien powziąć co najmniej uzasadnione wątpliwości co do istnienia przesłanki pozytywnej prognozy w stosunku do oskarżonego. Z dowodów ujawnionych w tym postępowaniu wynika, że dochodzenie we wskazanej nowej sprawie zostało zainicjowane przez D. B. zgłoszeniem kolejnego zdarzenia z użyciem przemocy ze strony męża, które miało miejsce w dniu 5 września 2021 r., podczas którego E. B. znajdował się w stanie nietrzeźwości. Nieobjęcie analizą tych okoliczności doprowadziło sąd do budzących wątpliwości wniosków co do pozytywnej prognozy społecznej oskarżonego. Jak podkreśla się w orzecznictwie Sądu Najwyższego - tylko sprawca, co do którego sąd nabierze przekonania, że rozpoznawany czyn był odosobnionym incydentem w jego życiu i można realnie zakładać, iż w przyszłości będzie przestrzegał porządku prawnego, a w szczególności nie popełni przestępstwa, może skorzystać z dobrodziejstwa takiego umorzenia (wyrok SN z dnia 21 czerwca 2018 r., IV KK 365/17).

Mając na uwadze podniesioną argumentację należało stwierdzić, że dokonana w przedmiotowej sprawie ocena okoliczności uprawniających do ustalenia istnienia wszystkich przesłanek uzasadniających warunkowe umorzenie postępowania o czyn oskarżonego wyczerpujący dyspozycję art. 207 § 1 k.k. i art. 157 § 2 k.k., oparta została na wybiórczym materiale dowodowym, nie uwzględniała zasad prawidłowego rozumowania, a także wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego. Sąd odwoławczy wydając wyrok reformatoryjny przyjął na siebie obowiązek sądu pierwszej instancji, w tym rozstrzygania na podstawie całokształtu okoliczności ujawnionych w toku rozprawy i kształtowania przekonania na podstawie wszystkich przeprowadzonych dowodów, ocenionych swobodnie z uwzględnieniem zasad prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego. W uzasadnieniu orzeczenia powinien z kolei wykazać, na jakich oparł się dowodach i dlaczego nie uznał dowodów przeciwnych oraz przytoczyć okoliczności, które miał na względzie orzekając o warunkowym umorzeniu wobec oskarżonego postępowania karnego (art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z

art. 424 § 1 i § 2 k.p.k.). W realiach tej sprawy Sąd odwoławczy uchybił wskazanym wymogom. Jak wskazano Sąd ten wbrew zasadom swobodnej oceny dowodów, w tym powinności skonfrontowania wszystkich dowodów uznał, że wobec oskarżonego spełnione zostały wszystkie przesłanki wskazane w art. 66 § 1 k.k. Tym samym nie uczynił zadość regułom rzetelnego procesu, opartego na zasadzie obiektywizmu i ustaleniach poczynionych na pełnym materiale dowodowym oraz należytego uzasadnienia okoliczności, które miał na względzie przy zastosowaniu instytucji warunkowego umorzenia postępowania wobec oskarżonego, naruszając wskazane w kasacji przepisy prawa procesowego i materialnego.

Niezależnie od tych wywodów podnieść należało, że orzeczenie Sądu Okręgowego dotknięte jest uchybieniem, polegającym na rażącym naruszeniu przepisu art. 67 § 3 k.k. Stosownie do treści tego przepisu umarzając warunkowo postępowanie karne, sąd nakłada na sprawcę obowiązek naprawienia szkody w całości albo w części, a w miarę możliwości również obowiązek zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, albo zamiast tych obowiązków orzeka nawiązkę. Sąd jest zobowiązany do nałożenia na sprawcę obowiązku naprawienia szkody wyłącznie wówczas gdy powstanie szkody w zakresie dóbr pokrzywdzonego jest następstwem popełnionego przestępstwa. Skutek przestępny w postaci szkody obejmuje zarówno szkodę majątkową, jak i niemajątkową, przy czym decyzja, czy szkoda ma być naprawiona w całości, czy też w części, należy do sądu. Decydującą przesłanką powinien być interes pokrzywdzonego w otrzymaniu chociaż części odszkodowania w odpowiednio szybkim czasie (wyrok SN z dnia 30 maja 2018 r., V KK 446/17).

W tej sprawie Sąd odwoławczy wbrew dyspozycji art. 67 § 3 k.k. odstąpił od zobowiązania oskarżonego do naprawienia krzywdy doznanej przez pokrzywdzoną w następstwie czynu zabronionego. Sąd uzasadniając swoje rozstrzygnięcie wskazał, że wobec toczących się spraw cywilnych dotyczących także kwestii finansowych oraz definitywnego opuszczenia domu przez oskarżonego, nie widział potrzeby nakładania innych obowiązków oraz orzekania zadośćuczynienia. Sąd nie sprecyzował jakie konkretnie postępowania cywilne miał na myśli, jednak toczące się między małżonkami postępowanie o ustanowienie rozdzielności majątkowej, czy postępowanie o rozwód, nie znoszą obligatoryjnego nałożenia na oskarżonego

jednego z obowiązków wskazanych w art. 67 § 3 k.k. W tej sprawie, mając na uwadze zachowanie oskarżonego będące przedmiotem osądu, doznana przez pokrzywdzoną szkoda miała charakter niemajątkowy (krzywda). Zatem zaistniały przesłanki do obligatoryjnego nałożenia na oskarżonego obowiązku nałożenia naprawienia krzywdy – pod postacią zadośćuczynienia lub nawiązki. Nie orzekając jednego ze wskazanych w dyspozycji omawianego przepisu prawa materialnego obowiązków dopuścił się jego rażącej obrazy.

Naruszenie wskazanych przepisów miało istotny wpływ na treść zapadłego orzeczenia, albowiem skutkowało nieuprawnionym warunkowym umorzeniem postępowania karnego przeciwko oskarżonemu, a niezależnie od tego, nieuprawnionym nieorzeczeniem na rzecz pokrzywdzonej obowiązku uiszczenia zadośćuczynienia za doznaną krzywdę lub nawiązki.

Dlatego należało uchylić zaskarżony wyrok i sprawę przekazać Sądowi Okręgowemu w Tarnowie do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Ponownie rozpoznając zarzuty apelacji, Sąd odwoławczy dokona właściwej, rzetelnej ich oceny również w kontekście oceny prawno – materialnej zachowania oskarżonego, mając na uwadze wywody prawne zawarte w niniejszym uzasadnieniu.

Z tych względów orzeczono jak na wstępie.